

בס"ד

חינוך לאור הפרשה

פרשת ואתחנן

כיבוד הורים

גיליון מס' 59

הרב יהונתן דדון

yd0527606276@gmail.com

חינוך לאור הפרשה/פרשת ואתחנן

כיבוד הורים

הרוחות שרקו בעוז, וגשמי זעף התדפקו על הפתחים והחלונות בעוצמה. אוירה חורפית שררה בעיר תונים, וכל התושבים התכנסו בבתיהם, עטופים בסוודרים מחממים לצד התנור הבוער. הגברים העזו להתעטף במעילי הפרווה ובצעיפים, וללכת לבית הכנסת לתפילת קבלת שבת וערבית, כשמיד עם סיומה – מיהרו לשוב לביתם החם והמוגן מהכפור ומהגשם...

רק רב העיר, הגאון רבי ישעיהו בסיס זצ"ל, לא מיהר לביתו. מנהג נאה יש לו בלילות שבת, לעבור דרך ביתה של אמו, לברכה בברכת 'שבת שלום' לבבית ולנשק את ידה בחיבה. הוא ידע כי אמו נהנית מהביקור הקצר והמעריך של בנה, וגם השבוע לא אבה לוותר עליו, למרות הסופה החורפית המשתוללת.

הוא התעטף במעילו, ויצא לדרך. כשהגיע לבית אמו, היטה את אוזנו מעבר לדלת, ולא שמע דבר. הוא ידע שבדרך כלל אמו נחה מעט לפני סעודת השבת, ולכן נהג להמתין עד ששמע את קול צעדיה, או את שקשוק כלי השבת. עתה, עם הסופה החזקה שבחוץ וקולות הרעמים, היה קשה לשמוע אם אמו כבר ערה או שהיא נחה עדיין, ולפיכך הוסיף להמתין מחוץ לדלת הסגורה תחת גשם הזלעפות, נתון לחסדי הקור והרוחות, עד שאמו תתעורר... דקות ארוכות עמד הרב מחוץ לדלת, נרטב עד לשד עצמותיו, רועד מקור, אבל לא מעלה בדעתו לפתוח את הדלת. 'הרי אמא ישנה!' – הוא מזכיר לעצמו, 'ואם אכנס היא תתעורר!', ומוסיף לעמוד מחוץ לדלת. רק בחלוף שעת המתנה ארוכה שמע הרב את פסיעותיה של אמו, ומיהר לדפוק על הדלת, להיכנס ולברך ברכת 'שבת שלום'...

כי גם מול קור מקפיא עצמות, וגם מול גשם זלעפות, כיבוד הורים
חזק יותר, חשוב ונעלה שבעתיים, וסיפורו של רבי ישעיהו המובא
בספר 'למען אספיה' מפי הגאון רבי משה חדאד זצ"ל, מלמד אותנו
מבעד לטיפות הגשם והרוחות הסוערות:

כי גם אם נעבור בסופה ובסערה, גשמית או נפשית, נקדיש מחשבה
וזמן כדי להיזהר בכבוד הורינו, כדי למנוע פגיעה כלשהי בכבודם,
כדי להימנע מצערם. ראשונים במעלה הם הורינו היקרים, אותם
נכבד, למענם נתמסר, וכל דאגה או משימה, קושי או בעיה, סופה
כמו סערה – לא יוכלו לנו, לא יעמדו כנגדנו, לא יסיטו אותנו
ממטרתנו האמיתית: לכבד את הורינו. כך נזכה למצוה כבירה,
ששכר רב טמון בה: 'למען יאריכון ימיר' – חיים טובים ושלוים,
ארוכים וברוכים, מלאי שפע וטעוני ברכה! (הרב אשר קובלסקי שליט"א)

*

בפרשת השבוע נאמר: "כבד את אביך ואת אמך כאשר צוך ה'
אלוקיך למען יאריכון ימיר ולמען יטב לך" וגו'.
הגמרא במסכת קידושין (דף ל"א ע"ב) מספרת על אבימי שהיה מהדר
מאוד במצוות כיבוד אב ואם. חמשה בנים היו לו לאבימי, וכולם היו
עדיין סמוכים על שולחנו, ובכל אופן כאשר אביו – רבי אבהו היה
נוקש על הדלת, לא היה מניח לאחד מבניו לפתוח לו את הדלת,
אלא בעצמו היה מזדרז לפתוח לו את הדלת. יום אחד ביקש ממנו
אביו להשקות אותו מים, עד שהספיק אבימי להגיש לו כוס מים,
התנמנם רבי אבהו. אבימי לא עזב את המקום, אלא התכופף לעבר
אביו, עמד מעליו עם כוס המים, והמתין עד שיתעורר, כדי שיהיה
מוכן להגיש את המים מיד כשיתעורר. מספרת הגמרא שבזכות
מעשה זה, בשעה שגחן על אביו, סייעו לו משמים והתחדש לו
מדרש על פרק ע"ט בתהילים 'מזמור לאסף אלוקים באו גויים
בנחלתך...!'

רש"י מבאר שהמדרש שנתחדש לו הוא, שהרי לכאורה היה מתאים יותר לו היה כתוב 'קניה לאסף', שהרי הוא מקונן שם על חורבן בית המקדש, אם כן מהו המזמור? אלא, אסף אמר שירה על שהקב"ה כילה חמתו על העצים והאבנים שבביתו, ומתוך כך הותיר פליטה בישראל, שאלמלא כך לא נשתייר משונאי ישראל שריד.

מדברי הגמרא נראה כי יש קשר בין מצוות כבוד אב ואם, לבית המקדש, שהרי אם לא כן, מדוע זכה לחידוש דווקא בפרק העוסק בעניין חורבן בית המקדש. וההקשר טעון ביאור!

במדרש איכה רבה גם נראה קשר זה, שהרי כשהמדרש מבאר מדוע כתוב 'מזמור לאסף' ולא 'קניה לאסף', הוא מביא משל העוסק בקשרי אבו ובנו: משל למלך שעשה בית חופה לבנו, סייד אותה, פיאר אותה בקנים ובצפורים נאים, אך בנו יצא לתרבות רעה. מיד כששמע זאת המלך, עלה לחופה, קרע את הווילונות ושיבר את הקנים. כשראה זאת החונך של בן המלך, נטל כלי זמר והחל מזמר. אמרו לו: 'המלך הפך חופתו של בנו, ואתה יושב ומזמר?' אמר להם: 'מזמר אני על שהפך את חופתו של בנו ולא שפך חמתו על בנו!'. כך אמרו לאסף: הקב"ה החריב היכל ומקדש ואתה יושב ומזמר?' אמר להם: מזמר אני ששפך הקב"ה חמתו על העצים ועל האבנים ולא שפך חמתו על ישראל!.

נראה שהדברים יובנו על פי דברי הגמרא בקידושין (ל"ט"ב): 'ת"ר שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה ואביו ואמו, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו, אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני'. מבואר בדברי הגמרא, שכאשר אדם מכבד את אביו ואמו, הרי הוא מכבד את מי ששותף עם הקב"ה ביצירתו, וממילא גם הקב"ה מתכבד על ידי זה, ולכן חפץ הקב"ה לדור ביניהם, כי הוא רואה שאדם זה מכבד את יוצריו. אם כן נבין, בשעה שרואה הקב"ה שאבימי כה מכבד את אביו, הוא רוצה להראות לו קרבה מיוחדת,

כפי שמגיע למי שמכבד את יוצריו, ולכן הוא מסייע בידו להבין מדרש המבאר שגם בריחוק שנוצר בינינו לקב"ה, זהו רק חימה על עצים ואבנים... ומי שמכבד את אביו כאבימי, יכול לקנות על כך שבאו גויים בנחלת ה', ולבקש שיחזיר ויבנה את בית המקדש וישרה את שכנתו שם, כי המכבד את הוריו, השותפים ביצירתו, יכבד גם את הבורא השותף הנוסף ביצירתו. (הרב ישראל ליוש שליט"א)

*

מצוות כיבוד הורים – אוצר גדול...

בספר תנא דבי אליהו כתוב: "כל המבקש ימים ושנים, עושר, נכסים, חיים בעולם הזה, וחיים ארוכים לעולם הבא שאין לו סוף, יעשה רצון אביו שבשמים ורצון אביו ואימו". (פרשה כ"ד).

ובזהר הקדוש כתוב: בעשרה מאמרות נברא העולם. המאמר החמישי 'הי מאורות ברקיע השמים' הוא כנגד הדיבור החמישי מעשרת הדיברות "כבד את אביך ואת אימך". "אביך הוא השמש ואימך היא הירח... שכל המכבד את אביו ואמו הקב"ה מאיר לו בעולם הזה ובעולם הבא" (זהר, ויקרא, י"ב).

ודברים נפלאים כתב הגאון רבי אברהם יעקב פאם זצ"ל: "הנה טבע האדם כשמבקשים ממנו לעשות איזו פעולה שיש בה טרחה – לסלק מעליו את הטורח ולדחותו אצל אחרים, ומצוי שכאשר האמא מצווה לבנה לעשות דבר מה בצרכי הבית, הבן מתרעם ומתלונן: "תמיד את מצווה אותי, אף פעם אין את מצווה לאחי לעשות שום דבר, הוא תמיד פטור, רק אני ורק אני, הכל עליי ועל צווארי". מה נורא וחמור האיסור בהתנהגות זו, אילו היה מבין מה שלפניו, היה זריז ונשכר לקיים מצות כיבוד האם בשמחה רבה, שזכה למצוה גדולה וחביבה כזו. כי מלבד מתן שכרה של אריכות ימים, הרי קיום מצוה זו כהלכתה משווה הוד והדר, כבוד ותפארת לעושיה, כאיש חמודות יקר רוח ונעים המידות". (מבקשי תורה ר"כ)

*

"למען יאריכון ימיר"...

קול עבר בעיירה: "על כל יהודי העיירה להתייצב בשעה 5:00 בבוקר בכיכר העיר המרכזית, מצוידים במזוודה אחת בת עשרה ק"ג בלבד, אתם עוברים למחנה עבודה", אמרו להם הגרמנים. חלקם כבר שמעו אי אלו שמועות על הרג והשמדה, לא האמינו לדברי הנאצים וידעו כי הם יובלו גם כן להשמדה, אך רובם האמינו להם והחלו לארוז כמה שיותר חפצים יקרי ערך והכרחיים לחיים. היו שתפרו כסף בכיסים, הכניסו זהב לעקבים, או בלעו יהלומים על מנת להקיאם בדרך. הם לבשו בגד על בגד כדי להציל כמה שיותר חפצים מהבית, או כדי להתגונן מפני הקור פן יבוא, כי מי יודע אולי יגלו אותם לסיביר.

"אבא שלי" – סיפר אחד הניצולים היחידים מאותה עיירה – "לא התנהג כמו כולם, הוא לא ארז בגדים ולא החביא כסף וזהב, הוא קרא לי וביקש ממני שאגהץ לו את החולצה. הבטתי בו בעיניים רחמניות ואמרתי לעצמי 'הוא כנראה לא מבין לאן פנינו מועדות', 'אבא' – דעקתי אליו – 'לשם מה אתה זקוק לחולצה מגוהצת? אנחנו הולכים להיהרג, או במקרה הטוב לעבוד בכפיה עבודות פרך!', 'בכל אופן', אמר לי אבא, 'גהץ לי בבקשה את החולצה'. כשסיימתי ביקש ממני אבא שאצחצח לו את הנעליים, ותמהתי עוד יותר, 'אבא! לא חבל על הזמן?! עוד מעט עלינו כבר להתייצב בכיכר, ולא ארזנו כלום!'. אבא לא התייחס להערותיי, לבש את החולצה, ענב את עניבתו והמשיך להסתדר כאילו הוא הולך לחתונה. כשסיימתי לעשות את כל בקשותיו של אבא, הוא שם לב לתמיהתי והסביר לי: 'ראה בני! האנשים שלוקחים איתם כסף, זהב ויהלומים, אינם יודעים שהגרמנים ימ"ש לא ישאירו אצלם כלום, הכל הם יבדזו להם או לפני המוות או אחרי המוות, אני לעומת זאת נתתי לך כעת מתנה יקרה

שתציל את חיירך, נאמר בתורה' – המשיך אבא – "כבד את אביך ואת
אמך למען יאריך ימך", בזכות הכיבוד אב שעשית ברגעים יקרים
אלו, בעזרת ה' ינצלו חיירך.
"עומד אני כעת לפניכם בחתונת נכדי" – סיים הניצול את סיפורו –
"חי וקים, כמעט יחיד מכל העיירה שלי, ובטוחני שזכות זו של
כיבוד אב בשעה גורלית כל כך, היא זו שעמדה לי בשעות
המלחמה הקשות, כברכתו של אבי ז"ל.

*

אחת המתנות הזמינות ביותר, הקרובות לליבנו והנוחות ביותר לקיום,
היא מתנת 'מצוות כיבוד אב ואם'. זו מצוה נאצלת וייחודית – להכיר
להורינו טובה, להשיב להם אהבה, לכבד ולהוקיר אותם עם כל הלב
ולפעול לכבודם ככל שנוכל.

המושג 'כיבוד הורים' הוא רק כותרת, למבועי רגש שנפתחים,
למסירות מעוררת הערצה, לאהבה שאינה תלויה בדבר.
אם נביט מסביבנו, נראה כיצד כולנו משתדלים ופועלים להרבות
כיבוד הורים, להעמיק את חווית הקשר עם הורינו באמצעות כיבודם.
אנו מרבים להתקשר ולדרוש בשלומם – מתוך איכפתיות אמיתית
ומסירות עמוקה, אנו עוצרים את סדר היום שלנו כשאבא מתקשר
ומבקש שנסדר לו משהו, כי אנו יודעים שלכבדו – זו המשימה
הראשונה בסדר העדיפויות. אנו גם נשמח לענות לשיחת טלפון
מאמא למרות שאנו עסוקים כרגע, מתוך הבנה כי הורינו הם לפני
הכל. אחוזים נכבדים מסדר היום שלנו, סובבים סביב שאלת
ההורים. להקל עליהם, לדרוש בשלומם, לסייע להם, לכבדם. אנו
עושים זאת בשמחה, בלבבות גואים בהערכה להורינו היקרים
והנפלאים, ברגשות חום ואהבה שאין דומה להם בעולם!
אך האמת, שעובדות אלו מחייבות התבוננות ומעוררות את
המחשבה – הרי בעצם כולנו עסוקים, טרודים, רצים ומתרוצצים,

מלאי מחוייבויות ועמוסי לו"ז. מהיכן יש לנו את הכוחות להתמסר כל כך לכיבוד ההורים? מנין לנו תעצומות הנפש להשקיע מסירות כה רבה בכיבוד הורינו? מהיכן שאבנו את היכולת לוותר על התוכניות שלנו, כדי להתמסר לצורכי הורינו?

התשובה לכך טמונה בפרשת תולדות, בה אנו למדים על כיבוד ההורים של יעקב. הוא מדבר לאביו בעדינות, מכבד אותו, שמח להתמסר אליו. כשאמו פונה ומבקשת ממנו להביא את המזון ליצחק אביו, הוא שם בצד את הקשיים – שקולו אינו כעשו, ומתגבר על המכשולים – כשהוא מתלבש בעורות כדי שאביו יחוש כי הוא שעיר. הוא מודע לכך שהוא מסתכן מעשיו אחיו, אבל קיום הוראות אמו והזכות לכבד את אביו – הם נר לרגליו, הם גוברים על כל הסיכונים, כדי לכבד הורים!

ומובא בשם ה'שפת אמת' די"ע ששאל בשם זקנו ה'חידושי הרי"ם' די"ע: הלא הברכות הגיעו ליעקב בדין, ברכות יצחק היו שייכות ליעקב ביושר, הוא ורק הוא זכאי להן. אם כן, מדוע הוא הוצרך להתחפש לעשו, להגיש את המזון לאביו בדרך פתלתלה, להגיע עד כדי מסירות נפש והסתכנות מול עשו אחיו הזועם, כדי לזכות בברכות המגיעות לו?!

התשובה מפתיעה ומלמדת: אף שהברכות היו שייכות ליעקב, עדיין הוא נדרש למסירות נפש לכבד את הוריו כדי לזכות בהן. כי גם אם הברכות שייכות לו והוא זכאי להן, בכל זאת נדרשת מיהודי מסירות נפש לכיבוד הוריו כדי לזכות בברכות שמים, על יהודי להתמסר להוריו כדי לקבל השפעות טובות המגיעות לו ביושר! ממסירות נפשו של יעקב לכיבוד הורים, נותר לנו – צאצאיו, הכח הזה להתמסר באופן מוחלט, לכבד באופן כה עמוק ומסור את הורינו. אנו נושאים עימנו במטען הגנטי היהודי את ההתמסרות להורים, את החשק והרצון לכבדם, את העמדתם בראש סולם

העדיפויות בכל מחיר. אנו הולכים בדרכי אבות ופועלים במסירות, למען הורינו, כי זכינו בכוח הסגולי הזה לכבד הורים במסירות נפש, אותה הנחיל לנו יעקב אבינו כמורשת מתנה.

וכיעקב שזכה בברכות בזכות כיבוד ההורים, כך גם אנו, בזמננו, זוכים בשפע ברכת שמים בכל שאיפותינו ובקשותינו בזכות כיבוד הורינו. חז"ל אומרים, כי כח ההשפעה הגשמית שיש לצאצאי עשו – הוא מכח העובדה שאף הוא כיבד את אביו, כלומר: למרות שהיה רשע, זכה להשפעה גשמית בזכות כיבוד הורים. ועל אהת כמה וכמה יהודים יראי שמים וטובי לב, הזוכים להשפעות גשמיות נרחבות בברכת כיבוד ההורים.

אך גם ברוחניות: כי אין חלום נשאף להורים, יותר מלראות את ילדיהם פורחים ומצליחים. בכך אנו משקיעים אינסוף משאבים, מוכנים לשלם כל מחיר, נעזרים בעצות ממחנכים, ולא מוותרים על שפיכת דמעות כמים בתפילות נרגשות, 'זוכני לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים אוהבי השם יראי אלוקים...'

'המכבד את הוריו זוכה לבנים גדולי הדור!' כך הבטיח בעל 'מנורת המאור', הבטחה יקרת ערך, נשאפת ומבוקשת. רוצה ילדים טובים? כבד את אביך ואת אמך ותרווה נחת, יהיו לך בנים טובים ועדינים, אציליים ואהובים. כיבוד הורים פותח את השער להשפעות טובות ומבורכות על בניך יקירך. ככל שנשקיע יותר בכיבוד הורינו – נזכה לברכה יתירה בחינוך ילדינו! (פניני פרשת השבוע)

*

בזכות כיבוד הורים זוכים לבנים צדיקים!

הגראי"ל שטיינמן זצ"ל הפתיע פעם את תלמידו, שאמר לו: "כיצד זכו האנשים ה'גדולים' למה שזכו? בגלל הכיבוד אב ואם המיוחד שלהם". הרב שטיינמן הוסיף ופירט: "כגון רבי חיים מבריסק זצ"ל, הרי אי אפשר לתאר כיצד כיבד את אביו ר' ישע בער (ה'בית הלוי),

ממש רעד מפניו. גם החזון איש ומשפחתו כיבדו את הוריהם בצורה נפלאה. ה'חזון איש' הקפיד לא לקרוא לאדם שקרוי כשם אביו 'שמריהו יוסף' בשמו".

עוד סיפר הרב שטיינמן בשם חמותו, מרת שרה קורתפלד ע"ה, שסיפרה שאצלם בבית היה חשיבות גדולה אצל הבנות לזכות לסדר את מיטת אביה (הרב אליעזר הכהן הולנדר זצ"ל). עד כדי כך הגיעו פני הדברים: ביום שרצו לתת פרס לילד הוא היה מסדר את מיטת אביו, ואם הגיע לילד להיענש על דבר מה – העונש היה שנלקחה ממנו הזכות לסדר מיטת האבא.

וידוע המעשה שפעם ילד שאל את החזון איש: "כיצד זוכים לגדול בתורה?", והשיב לו החזון איש: "על ידי מצוות כיבוד אב ואם". יהודי ניגש לרב שטיינמן וסיפר לו את המעשה הנ"ל, תוך שהוא מתפלל: "והרי וודאי החזון איש זכה לגדול בתורה על ידי כח יגיעתו העצומה בתורה", אמר. השיב לו הרב שטיינמן: "ודאי שהכל מכח יגיעתו, אבל צריך גם זכות בשביל לזכות, והזכות הייתה כיבוד אב ואם". כלומר: בזכות כיבוד אב ואם זכה ליכולת העצומה של עמל התורה, עד שהפך לגדול בישראל.

*

חינוך ילדים לכיבוד הורים

"ככל מצוות התורה, כן מצוה על ההורים לחנך את ילדיהם כבר בעודם קטנים למצות כיבוד אב ואם, ואין בזה חשש גאווה או רדיפת כבוד חס ושלום, כי אדרבה זו מצות התורה, שהילדים ינהגו בכבוד והדר מרובים מאוד כלפי הוריהם. ולבד מזה, גם יתרגלו להתנהג

כלפי כל אדם בכבוד ובדרך ארץ". (המאירי)

*

"אף אחד לא משרת שלך!"

סיפר הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א:

לפני צאתי ל"בין הזמנים" בישיבה, ביקשתי חיזוק מזקן המשגיחים הגה"צ רבי גדליה איזמן זצ"ל, מנהלה הרוחני הנודע של ישיבת "קול תורה". רבי גדליה זצ"ל הציע לי ללמוד בעיון את הלכות כיבוד אב ואם לפני החזרה הביתה, והוסיף בחיור: "תדע לך שאתה צריך לעזור בבית לא רק מדין חסד. אלא מפני שאתה גם אחד מבני הבית. גם אתה הרי גר בבית ואף אחד לא משרת שלך!!..."

*

סיפר הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצ"ל:

בחור אחד היה כישרוני ביותר, וניסה להשקיע יומם וליילה בלימוד התורה כדי להיות גדול הדור. הוא למד בשקידה ובהתמדה, כמעט שלא הגיע הביתה לחופשות, אכל מהר וישן מעט, כדי שלא לבזבז אף רגע. פעם הגיע הביתה ביום שישי לזמן קצר כדי לקחת את החולצה החגיגית שלו מגוהצת, לכבוד שבת. אמא שלו הייתה באמצע הגיהוץ, ואמרה לו שטרם סיימה לגהץ את החולצה שלו. הבחור מיהר לצאת, ראה שחולצות אחרות של שאר בני הבית כבר גוהצו, ומרוב כעס הפיל את ערימת החולצות על הרצפה וצעק: למה החולצה שלי לא מוכנה, והחולצות של אחרים כן?...

כשהרב זצ"ל היה מספר סיפור זה הוא היה מחייך חיוך מריר ואומר: "ככה הוא התכוון להיות גדול הדור? צריך לדעת שכדי לצמוח, הדבר הראשון והבסיסי הוא – מידות טובות. לא לחיות בהרגשה שמישהו חייב לך משהו. אמא לא חייבת לך כלום, אתה חייב לה –

"כבד את אביך ואת אמך". (סולם יעקב)

שבת שלום!

העלון מוקדש
להצלחת התורם וכל משפחתו
ברוחניות ובגשמיות

לתגובות ולקבלת העלון במייל: yd0527606276@gmail.com